

מהלכים (מאוס 1970)
(הגניעה ליהדות של תורה)

העורך: משה קטן

ת"ד 864, ירושלים

ציור העטיפה: צבי שטיינר

"מהלכים", ביטאון התנועה ליהדות של תורה, קדמו שני פרסומים של התנועה, שהופיעו תחת הסיסמה של הראי"ה קוק: "החדש יתקדש והקדוש יתחדש". "מהלכים" נועד להופיע כמה פעמים בשנה ולכלול, עם קצת ידיעות על פעולות התנועה, דברי עיון ומחשבה על בעיות היהדות בימינו, ברוח עקרונית. בכל זאת אין לראות בכל המאמרים המתפרסמים ב"מהלכים" ביטוי מוגדר של קו התנועה, והאחריות על הדעות המובעות בהם חלה כמובן על המחברים, אלא אם כן הדברים מובאים בשם התנועה גופה.

ר' שמואל יוסף עגנון

דברי הספד, שנשא פרופ' אורבך לפני מיטתו, בבית עיריית ירושלים

שנו חכמים, "שבירושלים לא היו אומרים לפני מיטתו של מת אלא דבריו של מת" (שמחות פ"ג). אם בהספדו של כל אדם כך מנהגה של ירושלים, על אחת כמה וכמה, שבבואנו לספוד לר' שמואל יוסף עגנון, לא נעשה את דברינו אלא תרומות מתרומות דבריו.

לא סתם סופר ולא סתם מומחה אומן היה עגנון. "סופרם של ישראל" היה. כתיבתו הייתה מלה בסלע. כשם שהיה מדקדק בכל עניין ועניין בכללות ובפרטות, כך דקדק בין אות לאות ובין תיבה לחברתה, וכל מה שכתב על פי תיקון סופרים כתב.

מאחר שאין לנו, כפי שאמר עגנון, "ספר תיקון דוברים", מן הדין היה, שנקרא את צוואתו ותו לא. אבל הוא לא כתב צוואה מיוחדת, שנועדה לרבים.

אמנם, אם לדייק, כתב וחזר וכתב, אבל לא סיימה ולא השאיר שטר צוואה. שמא מתוך חשש, שלא יארע לו מה שאירע באחד מסיפוריו, ש"כמו שנהוג לא קיימו את צוואת המת", ושמא משום שצוואתו כתובה ומונחת בכרכים של סיפוריו, שהם כל כולם צוואה אחת גדולה לדורו ולדורות.

אם למעשה, הרי נמצא על שולחן עבודתו של ש"י עגנון פתק כתוב בעיפרון, ובו נאמר "תקברו אותי ליד מלמדי תינוקות". לא אטול רשות לעצמי לפרש דבריו אלה, שכן זכור אני את אזהרתו, ש"אין המעשה מתחלף בפירושים ואינו משתנה בביאור הטעמים, שאינן אלא סברות, שנוהגים להשיב כדי להתחכם בדיברי רים בעולם על המקרים, שאין להם פתרון, ועל המעשים, שאין להם מנחם".

אזכיר אפוא רק שתיים מדרשות חז"ל על מלמדי תינוקות, שאולי רחפו מול עיניו של עגנון, בשעה שרשם מה שרשם. המדרש האחד הוא: "כגנות עלי נהר, אלו מלמדי תינוקות שבישראל, שמוציאין מלבם חכמה ובינה, דעה והשכל, ומלמדין לעשות רצון אביהם שבשמים" (סדר אליהו רבה, פכ"א, ע' 117). במדרש השני נאמר: "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצ-

המחיר: 2 ל"י

את הפרסומים הקודמים של התנועה אפשר להשיג במוכירות

התנועה ליהדות של תורה

ת"ד 2122, ירושלים

נדפס בדפוס "דף-יחזן", ירושלים

דיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל י"ב, ג')... אלו סופרין ומשנין ומלמדי תינוקות באמיתן" (ויקרא רבה, ל"ו, ב'). את מלאכת הסופר עשה ש"י עגנון כמלאכתם של מלמדי תינוקות באמיתן, מתוך אהבה ומתוך ענוות אמת. אהבת ישראל הגדיר עגנון בזה הלשון: "ישראל — אנו כפרתכם, הריני מוכן ומזומן למסור נפשי ואפילו על הפחות שבישראל!" מהי "ענוות אמת", לומדים אנו מתוך פירושו של אחד מגדולי החסידות, שאותו ניסח עגנון על-פי דרכו: "נאמר במשה רבנו עליו השלום: והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה. שמא היה משה רבנו הולך אצל כל אדם ואומר לו אתה גדול ממני, אתה צדיק ממני, אתה חסיד ממני, אתה תמים יותר ממני, אתה ירא אלוקים יותר ממני? אלא משה רבנו עליו השלום נוהג היה כדרכו, וכל חשבונותיו, שהיו לו עם קונו, היה מחשב בינו לבין קונו".

עגנון נהג כדרכו גם כשנתן מקום לטעות בו, וכשטעו בו, לא ראה צורך להעמיד את הבריות על טעותן, שכן הטיב לדעת, ש"כל זמן שהחכם חי, רוצים — רואים את חכמתו, אין רוצים — אין רואים את חכמתו. כיוון שמת, נשמתו מאירה והולכת מספריו וכל שאינו סומא ויכול לראות ניאות לאורו".

בספריו לא חיסר שום דבר ושום אדם בקורות ביתו ועירו, בקורות עמו ובעולם היגונות, שאותו הניח בעצבות מהולה בחיך. ממך, ידידי הגדול והנערץ ר' שמואל יוסף עגנון, נפרדים אנו בשם בני משפחתך וידידיך, גופך ייטמן באדמת הרי ירושלים, אשר כלשונך "מתנוססים ברוב הדרם ומחושקים ברקמי גוונים מפוארים בעדי עדיים, וביניהם הר הזיתים. יער צומח עצים אין בו, אבל מעוטף הוא בקברי צדיקים, שבחיהם ובמותם כל מעיינם בארץ". נשמתו של שמואל יוסף עגנון תהא צרורה בצרור החיים, ותלך ותאיר מספריו, כל עוד תהינה עיניים, אשר ייאותרן לאורן של אותיות עבריות.

"אחינו כל-בית-ישראל, הנתונים בצרה ובשביה, הער-מדים בין בים, בין באוויר ובין ביבשה, המ' ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרווחה, ומאפלה לאורה, ומשע-בוד לגאולה, השתא בעגלא ובזמן קריב, ונאמר אמן!".

העובדה, שברוב (או: בכל) בתי-הכנסת אין מוסיפים בתפילה הנ"ל את המלים "בין באוויר", היא הוכחה מאין כמוה לחוסר כוונה אמיתית של המתפללים — לתפילת אנשים מלומדה. הלא אי-אפשר לטעון כאן, כי הנוסח כל-כך מקודש, עד שאסור לנגוע בו! ובכל זאת, בימים טרופים אלה, אחרי פרשות החטיפות לאלג'יריה ולדמשק ואחר האסון המחריד של וירגלינג, הקהילות ממשיכות וממלמלות: "בין בים ובין ביבשה" ומוציאות חו"ש מכלל בקשת רחמים את אחינו הנתונים באוויר...

מש"ק